בהעלותך ב

א. איתא בספרי פרשתנו (עה"פ[1] וב־יום שמחתכם ובמועדיכם גו' ותקעתם בחצוצרות גו') „וביום שמחתכם אלו שבתות", ושמעינן מהא ששבת הוא יום שמחה, וכן משמע בירושלמי מגילה[2] דילפינן הדין דכשחל פורים בשבת אין עושין סעודת פורים ביום השבת (אלא אחר השבת)[3] ממ"ש „לעשות[4] אותם ימי משתה ושמחה את ששמחתו תלוי' בב"ד יצא זה [שבת] ששמחתו תלוי' בידי שמים"[5].

והנה אדמו"ר הזקן כתב בשולחנו (בהלכות יו"ט[6]) „נהגו להרבות במיני מאכלים בי"ט יותר מבשבת שלא נאמר בה שמחה", ומשמע לכאורה שאין שום חיוב שמחה בשבת (ודלא כבספרי[7] וירו־שלמי הנ"ל), וכן הסכימו הפוסקים שאין חיוב של שמחה בשבת[8], וכמפורש בתוס' מו"ק[9] דב„רגל . . כתיב בהן שמחה שבת . . לא[10] כתיב שמחה"[11] (ומעין זה איתא בשאילתות[12] ועוד).

אבל י"ל שכוונת אדה"ז במ"ש „בשבת (ש)לא נאמר בה שמחה" היא (לא למעט שבת מכל ענין השמחה, אלא) רק לשלול שמחה כמו שמחת יו"ט (שבזה איירי ב־שו"ע שם), כי שמחת יו"ט יש לה גדר מיוחד, וגדר זה של שמחה ליכא ב־שבת[13]; ובזה מודגש חידושו של אדה"ז בסעיף זה בגדרה של שמחת יו"ט, כד־לקמן.

ב. וז"ל אדה"ז בהלכות יו"ט שם[14]: כל ז' ימי הפסח וח' ימי החג וכן בי"ט של עצרת חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל ה־נלוים אליו ושמחה זו היא מ"ע מה"ת שנאמר[15] ושמחת בחגיך אתה ובנך ובתך וגו' כיצד משמחין הקטנים נותן להם קליות ואגוזים והנשים קונה להם בגדים ותכשיטין כפי ממונו והאנשים בזמן ש־בהמ"ק הי' קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה ועכשיו שאין בהמ"ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין ש־

---

1) פרשתנו י, י.

2) פ"א ה"ד בתחלתה.

3) וכן נפסק בשו"ע או"ח סתרפ"ח ס"ו. ובנו"כ הטושו"ע שם, שהוא ע"פ הירושלמי שם.

4) אסתר ט, כב.

5) וראה קרבן העדה בירושלמי שם. נ"כ הטושו"ע שבהערה 3.

6) סתקכ"ט ס"ז בסופו.

7) אבל לכמה גי' (זית רענן לי"ש עה"פ, הגר"א לספרי שם) הלימוד בספרי הוא (לא מתיבת „שמחתכם", אלא) מ„וביום אלו שבתות". וכ"ה בספרי זוטא שם. וראה בארוכה מפרשי הספרי.

8) ראה בארוכה שד"ח פאת השדה כללים מערכת אל"ף אות פב (כרך ז' א'תצט, ב ואילך) וש"נ. וראה גם ביאור הרי"פ פערלא לרס"ג ח"א עשה נט (רנה, א ואילך). ובכ"מ.

9) כג, ב ד"ה מאן.

10) ולכן ברגל אין אבילות כלל, ושבת אף שאין אבילות נוהגת, עולה לשבעה ולמנין ל'.

11) ועד"ז הוא בנמוק"י מו"ק שם במשנה: משום דלא כתיב בי' שמחה אלא עונג. וראה גם לשון ה־רמב"ן במלחמות מו"ק שם (כג, ב).

12) ח"ש שאילתא טו.

13) משא"כ שמחה בכלל — ראה שו"ע אדה"ז שם סתצ"ג ס"ח. ולהעיר מסידור (עם דא"ח) מה, ריש ע"ד (ועד"ז שם רצו, ד): ואין המצוה בשמחה בשבת כלל. ואכ"מ.

14) ס"ר־ז.

15) פ' ראה טז, יד.

נאמר[16] ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומ״מ מצוה יש באכילת בשר ביו״ט כיון שנאמר בו שמחה והו־איל וא״א לנו לשמוח בו בעיקר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים יש לנו ל־שמחו בשאר כל מיני שמחות לכך נהגו להרבות במיני מאכלים בי״ט יותר מב־שבת שלא נאמר בה שמחה וכן בגדי י״ט צריכים להיות יותר טובים מבגדי שבת.

והנה לפי פשוטו קאי אדה״ז בשיטת הרמב״ם, שכתב[17]: ימים טובים . . חייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו ש־נאמר ושמחת בחגיך וגו׳. אף על פי שה־שמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו. כיצד ה־קטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין.

ומבואר בדברי הרמב״ם כמה פרטים בחיוב השמחה ביו״ט, שגם אדה״ז בשול־חנו נקט בהם כוותי׳:

א) דגם בזמן הזה, אף שאין לנו מקדש וקרבן שלמי שמחה, מ״מ יש מצות שמחה מן התורה[18] (ולא כהדיעות שבזמן הזה שמחת הרגל מדרבנן, כי ״ושמחת היינו בשלמי שמחה״[19]).

ב) גם בזמן הזה יש מצוה באכילת בשר ביו״ט.

ג) זה שמשמחין הקטנים בקליות ואגוזים והנשים בקניית בגדים ותכשיטין כפי ממונו הוי בכלל ושמחת בחגיך שמ־דאורייתא.

ג. אמנם יש חילוק יסודי בין דברי אדה״ז לדברי הרמב״ם:

הרמב״ם כתב סתם ״והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין״, והיינו דשניהם, בשר ויין, שווים (תמיד) בקיום מצות שמחת יו״ט, אבל אדה״ז כתב ומפרט ״ועכשיו שאין בהמ״ק קיים אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין . . אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו . . ומ״מ מצוה יש באכילת בשר ביו״ט כו׳״, דאף שיש מצוה באכילת בשר ביו״ט, מ״מ בזמה״ז שאני אכילת בשר ביו״ט משתיית יין, ד־ביין יוצאים חובת שמחה, משא״כ בבשר (ש״אין חובה לאכול עכשיו״).

והנה בפשטות י״ל, שאין אדה״ז חולק על הרמב״ם, אלא בא (בהוספה זו) לבאר דבריו (ולתרץ קושיית הבית יוסף[20] על הרמב״ם, ד״בפ׳ ערבי פסחים[21]: ת״ר חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל במה משמח ביין ר׳ יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם . . תניא ריב״ב אומר בזמן שבה״מ קיים אין שמ־חה אלא בבשר שנאמר[22] וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין בהמ״ק קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר[16] ויין ישמח לבב אנוש . . (ותמה הב״י על דברי הרמב״ם) למה הצריך שיאכלו בשר וישתו יין דהא בברייתא קתני דב־זמן הזה אין שמחה אלא ביין ומשמע דביין סגי בלא בשר״):

16) תהלים קד, טו.

17) הל׳ יו״ט פ״ו ה״ז־יח.

18) ראה בארוכה שאגת ארי׳ סי׳ סה. מנחת חינוך מצוה תפח.

19) תוד״ה עשה דיחיד (מו״ק יד, ב).

20) או״ח סי׳ תקכט ד״ה כתב הרמב״ם.

21) קט, א.

22) תבוא כז, ז.

אדה"ז מפרש דברי הרמב"ם, דעכשיו שאין ביהמ"ק קיים יש חילוק בין יין ובשר, דעיקר חובת השמחה הוא ביין (כדאיתא בגמ'), משא"כ בשר, דאין חובה לאכול בשר אלא מצוה בלבד.

ולכאורה פירוש זה בדברי הרמב"ם דאיכא נמי שמחה בבשר, יסודו (כמ"ש הב"ח[20] מחולין[23] ומשבת[24] "והך דערבי פסחים הכי פירושו בזמן שבהמ"ק קיים עיקר שמחה בבשר שלמים כדכתיב קרא וזבחת שלמים וגו' דאיכא תרתי שמחה חדא שמחת הבאת שלמים לה' אידך שמחת אכילת בשר מה שאין כן ביין דליכא אלא חדא שמחה אבל עכשיו שאין בהמ"ק קיים אין עיקר שמחה אלא ביין כדכתיב קרא כו' אבל בשר אינו עיקר שמחה דלא אשכחן קרא דכתיב בו שמחה בבשר שאינו של שלמים וזאת היא דעת התוספות שכתבו[25] . . במה משמח ביין היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בבשר עכ"ל פי' בזמן הזה עיקר שמחה ביין ובזמן בית המקדש אין עיקר שמחה אלא בבשר"[26].

אבל קשה לפרש כן ברמב"ם (ולומר שדברי אדה"ז הם (רק) פירוש בדברי ה־רמב"ם[27]), שהרי מפשטות לשון הרמב"ם משמע שאין יתרון בשמחה דשתיית יין על אכילת בשר סתם, תמיד גם בזמן הזה.

ועוד זאת: מפשטות לשון הרמב"ם משמע[28] שגם בזמן הבית מצות ושמחת בחגיך מחייבת אכילת בשר ושתיית יין בשווה, שהרי לא הזכיר שום חילוק בין זמן הבית וזמן הזה, ומחלק רק בין ה־שמחה דקרבן שלמים לפרטי השמחה ש"יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו כו'" שהולך ומפרט אח"כ, שבנוגע לאנשים ה"ז אכילת בשר ושתיית יין (והיינו אפילו ע"י אכילת בשר חולין[29]) — אבל מדברי אדה"ז "והאנשים בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו אוכלין בשר שלמים" מובן, דקיום מצות שמחה בזמן ביהמ"ק הי' רק בבשר שלמים (ואין חיוב לאכול בשר ולשתות יין)[30].

ד. ויש לבאר החילוק בין אדה"ז וה־רמב"ם בהקדם עוד שינוי בין לשון אדה"ז ולשון הרמב"ם:

א) ברמב"ם בתחלת הענין כ' "וחייב

---

23) פג, א.

24) קיח, ב ואילך.

25) פסחים שם ד"ה במה משמחו.

26) ראה גם בישוב דברי הרמב"ם דרישה לטאו"ח שם. יש"ש ביצה פ"ב ס"ה. כפות תמרים סוכה מב, ב. ערוך לנר סוכה שם. ועוד.

27) וראה שו"ע אדה"ז ר"ס רמב קו"א סק"ב.

28) אף שיל"ב ע"פ כללי הרמב"ם (יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ה) שאינו כותב דינים חדשים.

29) ראה ר"ן סוכה רפ"ד וריטב"א שם דגם בזמן המקדש שמחה בבשר (שלמים) היא רק למצוה מן המובחר, ולא לעכב. וראה גם חמד משה או"ח סרמ"ט סק"ד דבזמן המקדש היתה שמחה אף בבשר חולין וכפשטות לישנא דריב"ב.

30) מאריכות לשון אדה"ז ("אבל בשר אין חובה לאכול עכשיו כיון שאין לנו בשר שלמים ומ"מ מצוה יש באכילת בשר ביו"ט כיון שנאמר בו שמחה והואיל וא"א לנו לשמוח בו בעיקר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים יש לנו לשמחו בשאר כל מיני שמחות לכן נהגו להרבות במיני מאכלים בי"ט יותר מבשבת"), משמע שיש (באנשים) ג' גדרים בשמחת יו"ט בזה"ז: א) חובת שמחה, שהיא ביין, ב) מצות שמחה, שהיא באכילת בשר, ג) מנהג — "להרבות במיני מאכלים בי"ט יותר מבשבת". וראה לקמן הערה 47.

---

*) אבל בערוך לנר סוכה שם (ועוד) דדברי ריב"ב אין שמחה אלא בבשר, מדובר רק בבשר שלמים. וכן משמע לפירוש אדה"ז בשו"ע כדלקמן בפנים.

אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו ש־נאמר ושמחת בחגיך" וממשיך „אף על פי שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים . . יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו כו'", ומפרט בהלכה שלאח"ז „כיצד, הקטנים וכו'": ואילו אדה"ז מ־סיים תיכף בסעיף הראשון „חייב אדם להיות שמח וטוב לב כו' ושמחה זו היא מ"ע מה"ת שנאמר ושמחת בחגיך גו'", ובסעיף שלאח"ז „כיצד משמחין כו'", ול־אח"ז „והאנשים בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה ועכשיו שאין בהמ"ק קיים אין יוצאין ידי חובת שמחה אלא ביין", שלא הזכיר בתחילת הענין שהשמחה שנאמרה בכתוב היא קרבן שלמים, כ"א לאחרי שפרט השמחה של כל סוג בפ"ע[31].

ב) הרמב"ם כתב „שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים", ואדה"ז כ' „היו אוכלין בשר שלמים לשמחה".

ה. ונראה בכ"ז דחלוקה שיטת אדה"ז משיטת הרמב"ם ביסוד המ"ע של ושמחת בחגיך, דלדעת הרמב"ם השמחה דקרבן שלמים והשמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו (שבכלל זה הוא מה שהאנשים אוכלין בשר ושותין יין), הרי הם שני דינים וב' סוגי שמחה, אבל אדה"ז ס"ל שהם (דין ו)סוג אחד.

וזהו דיוק ל' הרמב"ם „אף על פי שה־שמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים . . יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו כו' כל אחד כראוי לו", והיינו דאף שזה נכלל בהמ"ע מה"ת „ושמחת בחגיך", מ"מ ה"ז רק שהיא „בכלל אותה שמחה", היינו שהיא עוד שמחה הנכללת באותה השמחה, אבל השמחה האמורה בכתוב היא קרבן שלמים.

אבל לדעת אדה"ז „שמחה זו (מה ש־„חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו . . וכל הנלוים אליו") היא (היא ה)מ"ע מה"ת שנאמר ושמחת בחגיך אתה ובנך ובתך וגו'"[32].

והיינו דהשמחה דכל אחד כראוי לו, הקטנים בקליות ואגוזים והנשים בבגדים ותכשיטין והאנשים כו' היא היא השמחה האמורה בכתוב „ושמחת בחגיך אתה גו'", אלא שאצל האנשים נשתנה אופן קיום השמחה הראוי' להם, דבזמן ש־ביהמ"ק קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה ועכשיו שאין ביהמ"ק כו' חובת השמחה היא ביין[33].

ו. ההסברה בזה:

לדעת הרמב"ם „השמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים", והיינו שחיוב השמחה

---

31) ואף שבזה חלוק שו"ע אדה"ז מהרמב"ם, שאדה"ז בא לומר בעיקר ההלכות הנוגעים „עכשיו" בזה"ז, ולא כברמב"ם — הרי סו"ס הביא כאן אופן קיום המצוה בזמן המקדש. ובפרט שמצינו כ"פ בשו"ע אדה"ז שנחית לבאר ולהודיע פרטי ההלכות גם דזמן הבית (ראה לדוגמא הל' פסח ר"ס תכט), ולא כבשו"ע המחבר, שכ' רק הדינים שבזה"ז.

32) ושינוי זה בין הרמב"ם ואדה"ז מודגש גם לקמן: ברמב"ם שם הי"ט „אע"פ שאכילה ושתי' במועדות בכלל מ"ע כו'", ובשו"ע אדה"ז שם סי"ד „אע"פ שהאכילה ושתי' במועדות היא מ"ע" (ו־השמיט תיבת „בכלל" שברמב"ם).

33) ולפ"ז, לכאורה, ג' דיעות בדבר: א) דעת הרמב"ם דנאמר כאן ב' דינים וסוגים בשמחה: הנאמר בקרא — קרבן שלמים: והנכלל בקרא — שמחה דכ"א כראוי לו, היינו שאר מיני שמחות כולל אנשים אוכלין בשר ושותין יין, ב) דעת הר"ן והריטב"א (הנ"ל הערה 29), דמצוה מן המובחר הוא באכילת שלמים, וקיום המצוה הזו (אף שאינו מן המובחר) בבשר חולין ובשאר שמחות בזמן הבית, ג) דעת אדה"ז, קיום „עיקר השמחה" בבשר שלמים בזמן המקדש, קיום מצוה זו בזה"ז — ביין.

אינו אכילת בשר המעוררת שמחה, אלא שמחה מיוחדת בזה שמביא קרבן לה', שזה גופא הוא מעשה השמחה ד„ושמחת בחגיך", וכמ"ש הרמב"ם בהלכות חגיגה[34] „והשמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים יתר על שלמי חגיגה ואלו הם הנקראים שלמי שמחת חגיגה שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך". ומפשטות הלשון משמע, שמעשה השמחה הוא לא רק אכילת בשר השלמים[35], אלא כללות „קרבן שלמים" (הכולל גם הבאתו לפני ה') הוא מעשה השמחה[36] ד„ושמחת בחגיך"[37].

ומלבד זה „יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כ־ראוי לו", ושמחה זו אינה מצוה דמעשה של שמחה, אלא עשיית דברים המעורר־רים ומביאים שמחה לכ"א כראוי לו, ומצוה זו מקיימים האנשים באכילת בשר ושתיית יין, גם בזמן הבית (גם בבשר חולין) כי אכילת בשר זה הוא סוג אחר של שמחה, שאוכל בשר ושותה יין ה־מביאים ומעוררים לידי שמחה[38].

ונמצא שבזמן הבית יש באנשים תרי קיומי מצות שמחה: א) חיוב דקרבן שלמים – הבאת קרבן ואכילתו, ב) אכי־לת בשר (חולין[39]) ושתיית יין.

אמנם לדעת אדה"ז ישנו קיום אחד ד־מצות עשה „ושמחת בחגיך", והוא מה ש„חייב אדם להיות שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים אליו".

אלא שאצל אנשים „עיקר השמחה" „הוא אכילת בשר שלמים", ולכן „בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו אוכלין בשר שלמים לשמחה, ועכשיו שאין ביהמ"ק קיים אין יוצאין ידי חובת שמחה אלא ביין", אבל קיום שמחת אכילת בשר שלמים בזמן ביהמ"ק אינו שונה בגדרו מקיום מצות שמחה בזמן הזה לאנשים. דיסוד החיוב הוא אכילת בשר (שלמים) ושתיית יין המביאים ומעוררים את ה־אדם לידי שמחה, ורק שאכילת בשר שלמים הוא „עיקר השמחה", וכנ"ל[40].

---

34) פ"א סה"א.

35) להעיר שהרמב"ם שם פ"ב ה"י פסק (כה־משנה חגיגה ז, ב): יוצאין ישראל יד"ח שלמי שמחה בנדרים ונדבות כו' והכהנים כו' בחזה ושוק שמצוה זו היא לשמוח באכילת בשר לפני ה' והרי אכלו. אבל ראה מנ"ח שם דגם להרמב"ם יכול להיות דצריך להיות לשם שמחה (עדמ"ש בתוד"ה עולות – חגיגה ז, ב בסופו לגבי נדרים ונדבות. וראה מנ"ח שם: א"כ בבכור ומעשר ג"כ וכן בחזה ושוק דה־בעלים מביאים לשם שמחת כהנים). וראה גם צל"ח חגיגה (ו, ב) דלהרמב"ם מחוייב עכ"פ פעם אחת בכל ימי החג שיקריבו שלמים לשם שלמי שמחה. ע"ש. וראה גם שפת אמת יומא ג, א בתוס' ד"ה פזי"ר. ואכ"מ.

36) וי"ל שהוא ע"ד ומעין הקרבת תודה לה'.

37) ועפ"ז יומתק מה שפסק הרמב"ם שם (פ"א סה"א) „ונשים חייבות במצוה זו", כיון שלדעת הרמב"ם זהו חיוב השמחה הנאמר בכתוב כאן. וראה לח"מ שם. לח"מ פי"ד מהל' מעה"ק הי"ד. ועוד. ואכ"מ.

38) ראה בכל הנ"ל צפע"נ לרמב"ם הל' יו"ט פ"ו הי"ח. צפע"נ הל' כלאים פ"י הכ"ז (יז, א).

39) אלא באם נאמר בזה „בכלל מאתיים מנה" (ולא שבטלה המנה) לדעת הרמב"ם יוצאים מצות אכילת בשר סתם (בזמן הבית) גם באכילת בשר שלמים. וצ"ע שהרי בשלמים משולחן גבוה קאכיל (ב"ק יב, ב: אבל לאחר שחיטה כו'. פרש"י שם. קידושין נב, ב ובפרש"י ד"ה כי קא זכו. – אבל בתוס' ב"ק שם דחלק בעלים אפילו אחר שחיטה הוי ממון בעלים. וכבר שקו"ט בדעת הרמב"ם (הל' אישות פ"ה ה"ה), דמשמע לכאורה שס"ל כתוס'. ואכ"מ).

40) ונמצא דלהרמב"ם בזמן הזה חסר עיקר קיום מצות שמחה הנאמר בקרא שהיא בקרבן שלמים, ואילו לאדה"ז יצא ידי חובת שמחה ה־

ויש לומר, שמחולקים בפירוש הכתוב „ושמחת בחגיך" — שלהרמב"ם „חגיך" פירושו „קרבנך"[41], והיינו שחייבים לש־מוח ב(הבאת[42]) קרבן[43], משא"כ לאדה"ז הפירוש ד„(ושמחת) בחגיך" קאי על זמן החג, שיש חיוב לשמוח במועדים, אלא שהתורה הוסיפה וקבעה שעיקר קיום ה־שמחה בא ע"י אכילת בשר שלמים.

ז. ועפ"ז מובן בפשטות מה שמסיים כאן אדה"ז „לכך נהגו להרבות במיני מאכלים בי"ט יותר מבשבת שלא נאמר בה שמחה":

לפי הנ"ל הרי לשיטת אדה"ז גדר מצות שמחה ביו"ט אינו מעשה השמחה השייכת לשמיא (כדעת הרמב"ם שה־שמחה האמורה כאן הוא קרבן שלמים), אלא שמחה (טבעית) הבאה ע"י אכילת בשר ושתיית יין באנשים (ובנשים וקט־נים בראוי להם כנ"ל), ורק שעיקר שמ־חה זו היא אכילת בשר שלמים בזמן ה־בית, משא"כ השמחה שנאמרה בשבת היא „וביום שמחתכם", והיינו[44] שמהותה של שמחה זו היא שמחה דשמיא ולא שמחה טבעית הבאה ע"י אכילת בשר ושאר דברים המשמחים[45].

וכן מובן גם מדעת ר"נ בספרי שם דפליג את"ק וס"ל ד„וביום שמחתכם אלו תמידים", והרי תמידים הם עולות שאין בהם אכילת אדם, ואין שמחתם אלא שמחת הקרבת קרבן[46], די"ל שמזה מובן גם לדעת ת"ק, דמ"ש „וביום שמחתכם אלו שבתות", היינו שמחה שכל כולה היא שמחה דשמיא.

ח. אמנם, אף שלפי בי' הנ"ל באדה"ז גדרה ויסודה דשמחת שלמים אינו שמ־חה דשמיא אלא בכלל שמחה הטבעית ע"י דברים המביאים ומעוררים לידי שמחה, כל אחד כפי הראוי לו — מ"מ, לאידך גיסא, הרי דוקא לפי אדה"ז יוצא, שהשמחה דאכילת בשר דיו"ט קשורה עם אכילת קדשים.

דלהרמב"ם הרי שמחת האנשים „כ־ראוי" להם אין לה שייכות עם שמחת השלמים, אלא הוא חיוב בפ"ע המתקיים גם ע"י אכילת בשר חולין ושתיית יין (כנ"ל), ואינה אלא שמחה גשמית: משא"כ אדה"ז שכתב בפירוש (כנ"ל) שעיקר השמחה היא אכילת בשר שלמים, הרי אין זו שמחה גשמית בלבד, אלא שמחה

מפורשת בקרא, ולאידך מה שנכלל ב„ושמחת בחגיך" להרמב"ם שוין בזה זמן הבית וזמן הזה, ולאדה"ז אינו יכול לשמוח עכשיו ב„עיקר השמחה".

41) וראה ל' הרמב"ם הל' חגיגה פ"א סה"א (נעתק לעיל בפנים) „שלמי שמחת חגיגה".

42) ראה רמב"ם הל' בכורים פ"ג הי"ב (בסופו).

43) לא מיבעי להמפרשים דמקורו של הרמב"ם הוא ברייתא דריב"ב פסחים שם, שמפורש בקרא וזבחת שלמים ואכלת גו', ולמדין „ושמחת בחגיך" משם (ראה כס"מ לרמב"ם הל' חגיגה פ"א סה"א) — אלא גם את"ל דהרמב"ם פסק כבחגיגה (ח, סע"א ואילך) „לרבות כל מיני שמחות" (ראה ערוך לנר סוכה שם), אעפ"כ מפורש שם רק שמחת קרבנות.

44) נוסף על הפשוט, שבשבת לא נאמר בה שמחה היינו שלא נאמר בה ציווי וחיוב על שמחת האדם כביו"ט (שנאמר בה ושמחת בחגיך) כ"א רק „וביום שמחתכם", וי"ל שזהו דיוק לשון הירושלמי (הובא לעיל בס"א) „ששמחתו תלוי' בידי שמים".

45) להעיר מתו"ח חולין ספ"א — הובא בשד"ח שבהערה 8 (א'תק, ג־ד) — שמפרש שהשמחה בשבת היא „שמחה רוחנית". אלא דשם מפרש הכוונה ד־„ישמחו בהקב"ה", „ישמחו ישראל במלכותו יתברך" (ע"ש), משא"כ להמבואר בפנים, השמחה היא במעשה (בכל מעשי שבת), ורק דתוכנו הוא שמחה דשמיא (ע"ד השמחה דהקרבת קרבן), כבפנים.

46) ראה בארוכה במפרשים שם (תולדות אדם. ספרי דבי רב. ועוד), דמכח התמידים נקרא כל יום יום שמחה כדאיתא בירושלמי והובא בתוס' רפ"ד דפסחים דביום הקרבת קרבן הי' מן הדין להיות יו"ט. ע"ש בספרי דבי רב בארוכה.

של מצוה, ושיש בה קדושה (אכילת קדשים).

ויש לומר, שגם השמחה בזמן הזה צ"ל (לדעת אדה"ז) באופן שמודגש שאינה סתם שמחה גשמית, אלא היא שמחה של מצוה ותורה. ויומתק עפ"ז לשון אדה"ז בהדין שעכשיו אין יוצאים ידי חובת שמחה אלא ביין, שמביא ע"ז לשון הכתוב "שנאמר ויין ישמח לבב אנוש" (אף שהרמב"ם לא הביא הכתוב) — וי"ל שכוונתו בזה להדגיש שקיום חובת שמחה צ"ל מיוסד אך ורק על תורה, ולכן הוא רק על ידי שתיית יין (ולא ע"י "שאר מיני שמחות", כמו אכילת בשר) — כי רק בנוגע ליין "אשכחן קרא" (בלשון הב"ח) שטבעו לשמח "לבב אנוש" (משא"כ "בשר (שאינו של שלמים) . . לא אשכחן קרא דכתיב בו שמחה").

ואתי שפיר גם המשך לשון אדה"ז בנוגע לאכילת בשר בזה"ז, "מצוה יש ב־אכילת בשר ביו"ט כיון שנאמר בו שמחה והואיל וא"א לנו לשמוח בו בעי־קר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים יש לנו לשמחו בשאר כל מיני שמחות", דמאריכות לשונו משמע, שאכילת בשר בזה"ז היא (לא סתם שמחה, אלא) כעין המשך לאכילת בשר שלמים בזמן בהמ"ק. וע"פ הנ"ל י"ל, כי גם השמחה מאכילת בשר בזה"ז[47] צ"ל דרך קדושה כו' (ולא רק שמחה גשמית), כעין ה־שמחה באכילת בשר קודש[48].

ובזה יש לבאר גם את החילוק בסדר ההלכות בין הרמב"ם ושו"ע אדה"ז:

הרמב"ם, לאחרי שמפרט את אופני השמחה ומסיים "והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין", ממשיך באותה הלכה[49] "וכשהוא אוכל ושותה חייב ל־האכיל לגר ליתום ולאלמנה כו' אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אלו נאמר כו'".

משא"כ בשו"ע אדה"ז, אף שגם הוא מביא דינים אלה, לא כתבם באותו סעיף, אלא לאחרי כמה סעיפים[50] (מהם[51] שמקורם ג"כ ברמב"ם אלא שב־רמב"ם באו לאחרי הלכה זו[52]).

וע"פ הנ"ל מבואר, כי לדעת הרמב"ם יש כאן ב' שמחות: א) שמחת קרבן שלמים שאינה שמחה טבעית אלא מעשה של שמחה דשמיא. ב) שמחה דכל אחד ואחד, שהיא שמחה טבעית, והיא מבו־ארת בהלכה יח, ולכן צריך הרמב"ם ל־הוסיף תומ"י באותה הלכה דבנוגע ל־שמחה טבעית זו "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל כו' אבל מי שנועל כו' אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו כו'".

משא"כ לשיטת אדה"ז, שגם השמחה דכ"א כראוי לו אינה שמחה טבעית פשו־טה, אלא היא חלק (והסתעפות) מ"עיקר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים", ו־היינו שגם באכילת בשר ושתיית יין נרגש שעיקר השמחה היא המשך למה שהיו מקיימים בזמן "שביהמ"ק הי' קיים (ש)היו אוכלין בשר שלמים לשמחה" — לכן, אף שצריך לומר ולהשמיענו הדין

47) וכן "שאר כל מיני שמחות" ומה ש"נהגו להרבות במיני מאכלים בי"ט", מדגיש בשו"ע אדה"ז שם שבא בהמשך לעיקר השמחה שהוא אכילת בשר שלמים.

48) ראה לקו"ת שמיני יח, ג.

49) הי"ח.

50) בסי"א.

51) ס"י.

52) הי"ט.

ד„כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר וליתום ולאלמנה . . אבל מי שנועל דלתי חצרו כו' ואינו מאכיל ומשקה כו' אין זו שמחת מצוה כו'", מ"מ אין להורסיפו בחדא מחתא עם גוף חיוב ומצות שמחת יו"ט.

ט. ביאור פלוגתת הרמב"ם ואדה"ז בפנימיות הענינים:

בדרושי אדמו"ר הזקן מבואר[53] הטעם ששמחת יו"ט היא ע"י הקרבת שלמי שמחה: עיקר השמחה היא לשמוח בו ית', כמאמר[54] „וישמחו בך כל ישראל", דהגם ששמחה כזו צ"ל כל השנה, עכ"ז היו"ט נקרא „מועדים לשמחה", שאז השמחה של מצוה היא ביתר שאת ויתר עז מחמת תוספת גילוי אור, אלא שבכדי שגילוי השמחה בה' יהי' גם בנפש הבהמית, המסתרת ומעלמת על ניצוץ אלקי שבנפש האדם ומונעת השמחה בהשם, הקריבו שלמי שמחה שזהו כדי לשמח גם את נפש הבהמית.

אבל בזה גופא, הפעולה בנפש הבהמית, יש לבאר בשני אופנים: א) עיקר שמחת יו"ט, שהיא השמחה בו ית', היא רק בנפש האלקית, ופעולת הקרבת השלמים היא רק להסיר ההעלם והסתר שמצד נפש הבהמית, שמונעת גילוי השמחה של נפש האלקית. ב) הפעולה בנפש הבהמית היא לא רק להסיר המניעה שבה, אלא שגם היא עצמה תרגיש השמחה בה'.

ויש לומר, שזהו החילוק (בפנימיות) בין שיטת הרמב"ם ושיטת אדה"ז:

לדעת הרמב"ם, השמחה האמורה בכתוב „ושמחת בחגיך" „היא קרבן של־מים", שאין זו שמחה טבעית וגשמית אלא רק שמחה בה', והיא שמחת נפש האלקית בו ית': אלא ש„יש בכלל אותה שמחה לשמוח . . כל אחד כראוי לו . . אוכלין בשר ושותין יין כו'", כי[55] כדי שלא תהי' מניעה מצד נפש הבהמית על שמחת נפש האלקית, צריכים גם לפעולה מיוחדת לבטל התנגדותה לשמחת יו"ט, וזהו ע"י שמשמחין אותה בשמחה טבעית וגשמית, „כל אחד כראוי לו".

אבל דעת אדה"ז היא, ששמחת יו"ט צ"ל באופן שגם נפש הבהמית תרגיש השמחה העיקרית שבשמחת יו"ט, שהיא השמחה בו ית', ולכן ס"ל ש„ושמחת בחגיך" היינו ע"י אכילת בשר שלמים, שבזה יש שני הקצוות: השמחה היא מאכילת בשר, הפועלת שמחה טבעית אצל הגוף ונפש הבהמית, אבל ביחד עם זה ה"ה אכילת קדשים, שנרגש באכילה זו ענין של קדושה — והיינו, שגם בנפש הבהמית נרגש ענין השמחה בו ית'.

ויש לומר, שהרמב"ם ואדה"ז אזלי בזה לשיטתייהו:

דעת הרמב"ם[56] היא[57], דעוה"ב אין בו לא אכילה כו', שתכלית שלימות השכר היא לנשמות בלא גופים[58], ולכן ס"ל דהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים, שאינה שמחה הקשורה לגוף ונפש הבהמית כ"א שמחה אלקית של הנשמה

---

53) בכל הבא לקמן ראה לקו"ת צו (טו, ב), סה"מ תקס"ח ד"ה ויהי הענן (ע' קצא, קצח). מאמרי אדמו"ר האמצעי ויקרא ח"א ע' קלב ואילך. ועוד.

54) נוסח תפלת העמידה דיו"ט.

55) להעיר ממשל הבעש"ט (כתר שם טוב סי' קז. שצב) לענין עונג שבת בחומר.

56) הובאה במקומות שבהערה 53. סהמ"צ שבהערה 58. ועוד.

57) הל' תשובה פ"ח ה"ב ואילך. פיה"מ סנהדרין פ' חלק.

58) ראה בארוכה סהמ"צ להצ"צ מצות ציצית.

(ושמחת הגוף ונפש הבהמית באכילת בשר ושתיית יין היא רק כדי שלא יבל־בלו את שמחת הנפש האלקית, כנ"ל).

אבל ההכרעה בתורת החסידות[59] היא כדעת[56] הרמב"ן[60] שתכלית שלימות ה־שכר היא לנשמות בגופים דוקא, הכוונה היא לעשות לו ית' דירה בתחתונים[61], ואשר תכלית ושלימות הגילוי יהי' דוקא בזמן תחיית המתים לנשמה בגוף, והיינו לפי שהעבודה במשך שית אלפי שנין דהוי עלמא ובפרט בזמן הגלות אינה רק לפעול גילוי הנשמה, אלא גם בירור וזיכוך הגוף ונפש הבהמית; ועד"ז הוא גם לגבי שמחת יו"ט, דעיקר השמחה לשמוח בה' היא לא רק להנשמה אלא הכוונה לפעול שמחה זו גם בנפש ה־בהמית.

ולכן לדעת אדה"ז בשו"ע גדר ה־שמחה היא שמחה השייכת להגוף, שתיית יין ואכילת בשר, וגם יסוד ה־שמחה ועיקר השמחה אינו שמחת קרבן שלמים כ"א אכילת בשר שלמים, כי שמחת ה' צריך שיורגש ויחדור בהגוף הגשמי כפשוטו.

(משיחת יום שמח"ת תש"מ)

---

59) ראה במקומות שבהערה 53. תשובות וביאורים (קה"ת, תשל"ד) סי"א* (לקו"ש ב„ענייני גאולה ומשיח" ע' סג) — בארוכה.

60) שער הגמול בסופו.

61) תנחומא נשא טז. תניא פל"ו.

*) נדפס גם באג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ב ע' סה. המו"ל.